

SZÓLÓ SZÓLÓ

BUENA VISTA, Kalifornia — Kalifornia az amerikai aranyláz kibontakozásának színhelye volt. De az állam gazdaságtörténetére az arany- és ezüstkincsnel is maradandóbban hatott a naps, kék ég alatt felvirágzott szőlő-gyümölcs kultúra, amelynek „atyjaként” Haraszthy Ágostont emlegetik. Ha magyar látogató lép a Sonomában (San Franciscótól mintegy 100 kilométerre) levő, Haraszthy nevét viselő szőlőtelepre, a család címerével ékesített hordók, magyar eredetre utaló feliratok láttán úgy érezheti magát, mint egy tokaji pincében.

Haraszthy Ágoston 1812-ben született az egykori Bács-Bodrog megyei Futak községben. Amerikában úgy tudják, hogy gróf volt, egy ideig az „alkirály”, azaz a nádor titkára. Mindez nem felel meg a valóságnak. Köznemesi család gyermeke volt, haladó eszméket vallott, amint ezt az 1844-ben megjelent „Utazás Éjszak Amerikában” című kétkötetes munkájának szelleme is tanúsítja. A család birtokperекbe bonyolódott, s erre a kalandor kedvű

„Zabadosig” Péntek, 1976 augusztus 20

Haraszthy 1840-ben apával és anyjával együtt Amerikába hajózott, egyelőre felesége és három fia nélkül. Már első megtelepedési helyén, a Michigan-tó melletti Wisconsin államban megkísérelte a szőlőtermesztést, hazulról hozott vesszőkkel, de a túl hosszú s túl hideg tél miatt az a vidék nem látszott alkalmasnak a szőlészetre. Ugy melleleg megalapította a Wisconsin folyó partján Haraszthville-t (ma: Sauk City). S még hadiszállást is teremtett az előretolt Fort Winnebago helyőrsége számára.

1842-ben hazatért feleségéért és fiaiért, 1849 tavaszáig élt a család Haraszthville-ben. Ebben az időben már az Egyesült Államok minden részéből özönlöttek az emberek Kaliforniába, ahol 1848 januárjában Colománál, az American River medrében az első aranyrögöt megtalálták, amelyet újabb és újabb lelőhelyek feltárása követett. Egyidejűleg elterjedt az addig kevesek által ismert csendes-óceáni ország rész kedvező klimájának, jó

termőföldjeinek hire. Valószínűleg a remélt jó szőlőtermő vidék megtalálásának lehetősége indította Haraszthyt arra, hogy minden vagyonát ökrös szekerekre rakva, családjával nekivágjon a több ezer kilométeres utnak.

St. Louisig haladtak, majd itt az indiánok által „kitaposott” Santa Fé Trailre terve, Albuquerque-be, New Mexico mai fővárosába mentek (itt a legidősebb fiu, Géza, az 1845-ben Amerikához csatolt New Mexico pacifikálására hivatott lovassághoz állott be, és 4 évig szolgált). A karaván 1849 végén ért a Csendes-óceán partjára, San Diegóba. Nem tudni, hogy ebben a pionir-korszakban Haraszthyékön kívül más magyarok és részt vettek volna a nagy vándorlásban (Xantus János csak 3 évvel később utazott keresztül New Mexicón).

Hogy, hogy nem, Haraszthyt két hónap multán már seriffnek választották meg San Diego Middle Town városrészében. Alighanem kemény kezének

köszönhette a polgároktól elnyert „colonel” (ezredes) címet, míg apját tábornoknak titulálták. De Haraszthy nemcsak seriff volt. Béristállót, postakocsi-állomást is tartott fenn, mindemellett gyümölcskertészkedett, és 160 acre területen szőlőt telepített.

A Csendes-óceán partvidékét 1845-ig hatalmukban tartó spanyolok, mexikóiak, Európából hozott spanyol vesszőket telepítettek, s az ő példájukra Haraszthy is. Ámde ezek a fajták akkorra már erősen elkorcsosultak, amellet San Diego tulságosan melet éghajlata kevés pihenési időt adott a szőlőnek, így újabb hely után kellett nézni. 1852-ben már San Franciscóban telepített szőlőt Haraszthy. Itt viszont az öböl környékét megülő ködök nem kedveztek a szőlőnek.

A véletlen segítette a jó szőlőtermő terület megtalálásában. Megismerkedett Mariano Vallejo

volt spanyol-mexikói tábornokkal, Kalifornia utolsó mexikói kormányzójával, akinek San Franciscótól nem messze, de már a ködös óceáni övezeten kívül, Sonoma és Napa városok környékén voltak birtokai. Haraszthy az első látogatásakor felismerte: ez a régóta keresett hely, a szőlőgyümölcs kultúra leendő paradicsoma. Földet vásárolt vendéglátójától, és udvariasságból spanyol nevet — Buena Vista (Szép kilátás) — adott 1857-ben létesített szőlőtelepének. Borospincéjét mintegy 30 méter mélyre a hegyoldalba vágatta: az 1906. évi földrengés által megkimélt szakaszai ma is használatban vannak. Kínai szőlőmunkásai 1861-re már 135.000 vesszőt teleptettek.

Hivatalos megbizatással Európába ment szőlővesszők és gyümölcsfaoltványok beszerzésére. Bejárta a francia és német, az olasz és spanyol borvidékeket, s lehet, hogy Magyarországon ugyancsak megfordult, mindenesetre vitt magyar szőlőfajták vesszeiből is, a Hegyaljáról és a Fertő tó mellékéről. Továbbá mandula-, olajfa-, narancs-, citrom-, füge-, gránátalma-csemetéket, illetve oltványokat hozott magával nagyszámban.

1862 januárjában ért a szállítmány San Franciscóba. Ekkor a polgárháboru zavarai folytán már új kormány állt Kalifornia élén, a kormány nem támogatta Haraszthy programját, s nem fizette ki a mintegy 300 fajtához tartozó 100 000 szőlővessző árát, körülbelül 10 000 dollárt. Mit volt mit tenni, Haraszthy kénytelen volt maga eladni a vesszőket a farmereknek.

A továbbiakban már csak balsikerek érték Haraszthyt. A Buena Vista telep fejlesztésére, a hozott szőlőfajták akklimatizálódásának kísérleti megállapítására nagyobb pénzüsszegre volt szüksége, s ezért San Francisco-i bankok bevonásával részvénytársaságot szervezett, amelynek ő lett a szőlészeti megbizottja. Mindegy azonban Buena Vista vesztességgel zárt, a részvénytársaság menesztette állásából.

Vereség nem nyugodott bele, újabb telepet akart létesíteni, és a szükséges pénzt a nagy hasznot ígérő cukoriparrel kívánta megteremteni. Nicaraguában ültetvényt bérelt: itt érte 1869-ben nem tisztázott körülmények között — a halál. Egy fűrészmalom részén a folyóparton megfelelő helyet keresett. Mivel sokáig elmaradt, fiai keresésére indultak. Ővát egy fához kötve találtak, a folyóban alligátorok hemzsegték. Feltételezhető, hogy a vizi kerékhez alkalmas mélységet keresve, bement vagy beesett a vízbe és alligátorok támadtak rá. A két fiu, Árpád és Attila azután tovább széleszkedett. Attilának Sonomában megmaradt saját szőleje, és a város polgármestere is lett, míg Árpád apjának kísérletező kedvét örökölte. A kaliforniai pezsgőgyártás kifejlesztésén fáradozott, és mint Kalifornia mezőgazdasági felügyelője, tovább népszerűsítette a szőlő-gyümölcs termesztést.

A Buena Vista 1943-ben lendült fel ismét. Új tulajdonosa, Frank Bartholomew elvégezte a rekonstrukciót, helyreállította a régi épületeket. Egy Haraszthy-leszármazott, Jan Haraszthy alkalmazásában áll. Bizonyára neki is része van a Haraszthy-hagyományok fenntartásában. Évente nagy szüreti ünnepségeket rendeznek Sonomában, ilyenkor felelevenítik a „Hungarian Count” két fia és Vallejo generális két lánya között kötött házasság emlékét is. Haraszthy Ágoston érdemeit Kalifornia szenátusa 1961 márciusában határozottan örökölte meg.

Dr. Nábráczky Béla

